

ЗЛАТНА РОЗА 2020

Киното като танцово хайку

Ангроника Мартонова ■

► Кинематографичната среда на „Златна роза“ 2020 в контекста на късите времеви формати на игралното кино бе досадно пренаселена от слаби продукции на FilmForge Nu Boyana 24. Категорично повечето от тях изобщо нямаха място на национален фестивал от ранга на Розата. Дори и на четвърторазряден студентски фест едва ли биха се класирали в селекция. Сложени до професионално изпитаните „Черупки“ на Слава Дойчева, несправедливо удостоен само със специален диплом на журито – филмът заслужаваше „Златна роза“, но това е друга тема – и „Нощна смяна“ на Еди Шварц и Йордан Петков с Награда на Гилдия „Критика“ към СБФД – съвсем контрастираха. Честно казано, и в средите на аматьорите, в т.нар. алтернативно кино, имаше далеч по-любопитни опити. Поглеждайки общата картина и представените в пакет претенции за миниатюри, откри се тоталната липса на оригинално мислене, нулева киночувствителност, безфантазност, кратери в познанието за филмова култура, неспособност за боравене с езика на образите при изграждането на разказ и послание. Добавям още алармиращ буквализъм с говорещи глави в рамката на екрана. Накратко, защото не си струва да се впускам повече в критически анализ: примитивизъм, скука и безсилие.

На фона на целия ялов и категорично не на мястото си пакет на FilmForge се отличи една единствена миниатюра, странно защо, но пък за щастие!, непоместена в подадения от сту-

диото общ корпус от заглавия. И добре, че не се вписва в представите им за кино, защото горко ни. Става въпрос за „Elusive“ на Йосиф Аструков, създаден именно по програмата на Nu Boyana през 2019. Различие, силно открояващо се и в широката рамка на разнообразие от видове филмотворчество. Йосиф Аструков (<http://iosifastrukov.eu/>) е единственият ни автор, който и практически – кино и фотография, и теоретично работи в провокативното, бутиково поле на т.нар. Dance Cinema: хибридна експериментална форма между съвременен танц и дигитално кино. Задълбочено анализирана и дискутирана и в изследването му – книгата „VideoDance“ (2015, резултат от дисертационния му труд към Институт за изследване на изкуствата, БАН). Допълнителни елементи от осмислянето на сходни проблеми има и в последващите му теоретични разработки: „Екран и сцена. Новите мултимедийни представления“ (2018) и „Фотографията като...“ (2019) – и двете са електронни книги.

Особена естетическа сензитивност и друг тип екранно мислене се изисква, за да можеш ефективно да съчетаеш и да боравиш с изразните системи на две разнородни по природа изкуства: сценично и екранно, телесно и светлинно, жестово и монтажно. Да провидиш в танца киното и обратно – киното да превърнеш в танц. Нещо повече – Йосиф Аструков демонстрира способност по един съвременен начин да трансформира кинематографа в хореографско хайку,

без да го прави подчинен на танца или да го принизява до регистратор на движение. Камерата става още един, нов водещ инструмент, тя „изважда“ от езика на танцовото изкуство нова граматология на образа. И „Elusive“ е точно това. Иносказателен, поетичен, символичен, философски дори. И много кинематографичен. Авторът не превежда заглавието на творбата, би могло да се предаде като „Изплъзване“. (Всъщност всички многострадални включвания на камерата от FilmForge Nu Boyana 24 – съжалявам, но дори пренебрежително не заслужават да ги нарека с вездесъщото определение филмчета – са на английски език, което също е пагубно за националната идентичност на бъдещото ни българско кино, защото драматургичните болести на неестествените диалози и спънатата актьорска реч все още върлуват в кадрите.) (Без)словесността на „Elusive“ съчетава системите на жеста (в изпълнението на София Владева), на музиката (на Kozirsky – Tears) и на визуалното (концепция, операторска работа и монтаж на Йосиф Аструков).

Територията на късометражния филм е обоснована от идеята, че миниатюрата е част от онези произведения, които не влизат в класическите жанрови параметри. В повечето случаи са ненаративни, отвъд конвенционалните драматургични похвати. Може да стъпват върху различни танцови техники и да са с различни екранни технологии.

Танцът в „Elusive“ е само загатнат – той същест-

вува като отминала имагинация. Сянка от отсъствие. Нещо се е случило извън кадровата действителност, за което зрителите обаче се досещат, ако са достатъчно опитни и интелигентни при общуването с аудиовизуалните произведения от такъв ранг. Разказът на състояния и поантите на послания се градят посредством преекспонирането на Телесно-танцовия Аз на София Владева. Аз, чиято изразност е повече сценична и хиперболична, сблъскваща се с близостта на филмовия натюрел. За да избегне рискът от бутафорност при срещата с камерата Йосиф Аструков разчита на акцентите, на детайла и на поетизираната черно-бяла визия. Борави с контрастни светлинни ключове. Изгорялото бяло заслепява нарочно. Забележителна е играта с материите и обектите – дактилното плъзгане на женската ръка по напуканите стени при излизането на „откритата сцена“, нетленната прозирност на жизелката (дългата тюлена балетна пола), грубостта на едроплетения шал, неадекватността на ежедневните кецове, неуютността на собствената кожа... Всичко това се завърта елегантно около тялото на нетанцуващия танцьор и все повече напруга персонажа: момичето, което преминава през бродя, от своеобразните кулиси към своеобразната сцена, и за краткото екранно време изгражда низ от плътни, раняващи емоции.

Самотата на артиста: в някакво открито пространство всред нищото, в което невидими зрители разсъбличат и разкъсват съвременния

„Черупки“ – режисьор Слава Дойчева

homo ludens. Всички са там в името на успеха. Ала всичко е празнота. Зрителите са воайори на празнотата, а не на homo ludens-а. Освобождението идва чрез омилостивяване и принасяне на жертва – тюлената жизелка. Миниатюра за суетния, лъжовен и оболяващ свят на творчеството. За осъзнаването, че „Успехът става все по-неуловим, изплъзващ се, илюзорен“ / „Success will become ever more elusive“ – както финално подчертава и надписът-епилוג на този изящен късометражен филм.

Съвсем други настроения и смисли носят предходните видеоденс миниатюри на Йосиф Аструков: „А...“ (2010, <https://vimeo.com/72739647>, 2 мин.); „Сън наяве“ (2016, <https://vimeo.com/203587302>, 7,20 мин, съ-режисура с Петя Стойкова от бургаската танцова компания „ДЮН“¹). Някак са по-светли, романтични, закачливи. Заиграващи се с двойната експозиция, с играта на скрито/разкрито, статично/динамично, дори с абсурдисткия чар на необичайното. Съвременният танц е най-силно подчертан в монологичния екранен пърформънс „А“. Класическата линия е силно застъпена в „Сън наяве“, но това е измамно. Защото танцът е загатнат до битието му на подготвителен

¹ Своеобразно продължение е „Още един сън наяве“ (9 мин., 2018), с реж. Петя Стойкова, където Йосиф Аструков е оператор. Виж: https://www.youtube.com/watch?v=T2VJa6mhVFo&list=FLij00hgvvssh_uGy9vDmwAw.

екзерсис, чрез присъствието на белоснежни балерини с палци и пачки (досуц като извадени от „Лебедово езеро“) из градските бургаски пространства. Етюди, които изискват и постмодерен тип възприятие, за да може да се надгради екранния пърформанс с асоциативност и интуитивност.

В своята черно-бяла естетика и не толкова ведра същност „Elusive“ надскача предходните миниатюри, защото достига до нивата на микро нео-авангард. Видеоденс хайку, което няма аналог в кинематографичното ни битие и може би като явление изпреварва българското си време. Затова и не може да се съпоставя в такъв тип конкурс на „Златна Роза“, където късометражните филми доминират в традиционната конвенция на наративното кино. (В това поле на размисли подобен извънканоничен автор е и Димитър Кутманов, като тук асоциацията ми е по линия оригинални употреби и семиотични степени на натовареност на филмовия език.) Същевременно показва друг тип кинематографичен опит, който е съществен и различен, защото развива сетивата и ума. А и оперира по мултидисциплинарен начин с изкуствата. Показва ясно наличието на кино сред морето от филми. Затова и не можем да се правим, че не съществува, още повече, че в европейската екранна среда този опит е отдавна наличен и върху него се трупат нови образци.

„Elusive“ – режисьор Йосиф Аструков